

Arhe VIII, 15/2011
UDK 14 Nietzsche F.
14 Heidegger M.
11 : 111.33
11 : 111.11
Originalni naučni rad
Original Scientific Article

NEBOJŠA GRUBOR¹
Filozofski fakultet, Beograd

VOLJA ZA MOĆ KAO *ESSENTIA* I VEČNO VRAĆANJE ISTOG KAO *EXISTENTIA*. OSNOVNA IDEJA HAJDEGEROVE INTERPRETACIJE NIČEA

Sažetak: U ovom članku, na osnovu Hajdegerovih predavanja *Temeljni problemi fenomenologije* (1927), želim da razmotrim Hajdegerovu interpretaciju značenja Ničeovih centralnih pojmova „volje za moć“ i „večnog vraćanja istog“ u terminima tradicionalne metafizičke koncepcije esencije i egzistencije. Hajdegerova interpretativna redukcija volje za moć na esenciju i večnog vraćanja istog na egzistenciju mora da bude razumljena na osnovu njegove interpretacije tradicionalne metafizičke teze da se bivstvujeće u njegovom bivstvovanju artikuliše u smislu *essentia* i *existentia*. Hajdegerov zahtev prema kom ova metafizička teza mora da bude modifikovana za različite vrste bivstvjućih predstavlja ključ za razumevanje činjenice da je Niče za Hajdegera metafizički mislilac.

Ključne reči: esencija, egzistencija, bivstvovanje, volja za moć, večno vraćanje istog, Hajdeger, Niče

Martin Hajdeger (Martin Heidegger (1889-1976)) je jedan od najznačajnijih savremenih filozofa. Njegova dvotomna knjiga *Niče I, II*² posvećena interpretaciji filozofije Fridriha Ničea (Friedrich Nietzsche (1844-1900)), objavljena je početkom 1961. godine, a nastala je na osnovu Hajdegerovih univerzitetskih predavanja iz 30-tih i 40-tih godina 20. veka. Knjiga predstavlja najobimnije pojedinačno Hajdegerovo delo i reprezentativan tekst za upoznavanje sa njegovom filozofijom.

Martin Hajdeger je u svojoj interpretaciji Ničea tumačio ne samo kao autora koji je polemički okrenut prema tradicionalnoj filozofiji, nego i kao jednog od klasika filozofije. Niče je za Hajdegera mislilac koji spada u rang filozofa kakvi su Platon i Aristotel, Dekart

¹ e-mail adresa autora: ngrubor@f.bg.ac.rs

² Heidegger, M., Nietzsche I, II, Günther Neske, Pfullingen, Fünfte Auflage, 1989.

i Lajbnic, Kant i Hegel, i smatra da Niče u tom smislu i na takav način mora da bude razumljen i interpretiran³. Hajdeger je u Ničeju medjutim video i poslednjeg u nizu velikih metafizičkih mislilaca i težio je da u Ničeovoj filozofiji rekonstruiše jednu odlučujuću (metafizičku) misao koja bi zatim mogla da se identifikuje sa Ničeovom filozofijom uopšte⁴.

Medjutim, to što se Niče za Hajdegera pojavljuje kao pravi i istinski filozof najviše ranga⁵, nije bilo samorazumljivo u tada vladajućim interpretacijama Ničea, kakva je recimo Bojmlerova ili Jaspersova, koje Hajdeger eksplicitno pominje u svojoj knjizi. S druge strane, savremeniji intepretatori Ničea nisu, i to s pravom, Hajdegerovo tumačenje shvatili kao standardnu sekundarnu literaturu o Ničeovoj filozofiji. Hajdegerova Niče-interpretacija je pretežno posmatrana u negativnom svetlu⁶. Ovaj stav potiče, izmedju ostalog, i iz pogrešnog razumevanja osnovne ideje Hajdegerovog tumačenja Ničea kao metafizičara. Ipak, i onda kada se Hajdegeru zamera na svrstavanju Ničea u metafiziku, ne bi trebalo zaboraviti da je za njega Niče bio ne samo filozof, već filozof koji je znao šta je filozofija. To je, kako ističe Hajdeger, jedno veoma retko znanje, koje se u najčistijem obliku poseduje samo u obliku stalno otvorenog pitanja, a jedan od mislilaca koji ga poseduju upravo u tom smislu jeste Niče⁷. Za nekoga ko poznaje Hajdegerovu filozofiju, teško da se uopšte može zamisliti veća pohvala koja bi bila upućena nekom drugom filozofu.

Hajdegerova knjiga o Ničeju je, takodje, nezaobilazna za tumačenje Hajdegerove sopstvene filozofije. Naime, možda se upravo polazeći od Hajdegerovog tumačenja Ničeove filozofije ponajbolje može razumeti smisao promene u Hajdegerovom filozofiranju iz 30-tih godina 20-og stoleća, kao i dalekosežni misaoni prelaz ka njegovoj poznoj filozofiji. Moglo bi se reći da sam Hajdeger preuzima određene motive Ničeove kritike metafizike, ali tako što i samog Ničea svrstava u istoriju metafizike, kao što, takodje, preuzima motive Ničeove kritike uma, da bi ih inkorporirao u sopstvenu destrukciju tradicionalne ontologije. Prema nekim mišljenjima na Hajdegera ni jedan mislilac nije toliko uticao, izuzimajući ulogu koju je za njega imao Aristotel, kao što je to slučaj sa Ničeom⁸. Nesumnjivo je da je na Hajdegera Ničeova filozofija ostavila dubok i neizbrisiv trag⁹. Da li do te mere da ga je Niče gotovo usmrtio, kao što svedoče Gadamer i Pegeler, neka ostane otvoreno pitanje¹⁰, ali svakako u toj meri da je Ničeova filozofija uticala na Hajdegera ne samo s obzirom na sadržaj njegove filozofije, nego i u pogledu

3 Figal, G., Nietzsche. Eine philosophische Einführung, Philipp Reclam, Stuttgart, 2001. str. 36.

4 Djurić, M., Niče i metafizika, Službeni list SRJ, Beograd, 1997., str. 1, 2.

5 Babich, B., „Poesie, Eros und Denken bei Nietzsche und Heidegger. Heideggers Nietzsche-Interpretation aus der Sicht der Nietzsche-Forschung“ u Heidegger und Nietzsche, (Hg. A. Denker, M. Heinz, J. Sallis, B. Vedder, H. Zaborowski), Karl Alber, Freiburg/München, 2005., str. 239.

6 Isto, str. 241.

7 Heidegger, M., Nietzsche I, str. 12.

8 Upor. Powell, J., „Die Nietzsche-Vorlesungen im Rahmen des Denkweges Martin Heideggers“ u Heidegger und Nietzsche, (Hg. A. Denker, M. Heinz, J. Sallis, B. Vedder, H. Zaborowski), Karl Alber, Freiburg/München, 2005., str. 117.

9 Upor. Djurić, M., Putevi ka Ničeju. Prilozi filozofiji budućnosti, Srpska književna zadruga, Beograd, 1992, posebno Dodatak 2 pod nazivom „Niče i Hajdeger“, str. 117-149.

10 isto, str. 117.

načina i stila filozofskog pisanja. Hajdegerovo drugo glavno delo pod nazivom *Prilozi filozofiji* komponovano je na jedan način koji podseća na stil Ničeovog pisanja. Bilo kako bilo, Hajdegerov misaoni susret sa Ničoom doveo je do monumentalne filozofske interpretacije koja je imala zadatak da se upusti u „spornu stvar“ Ničeovog mišljenja i koja je dovela do zaključka da je Niče zapadnu filozofiju pokrenuo do njenih najviših mogućnosti, da je čak izvršio njen unutrašnji preokret, ali i da je suštinski ostao unutar misaonih okvira ove filozofije postavljenih na samom njenom početku.

Osnovna teza Hajdegerove interpretacije Ničeove filozofije sastoji se, dakle, u stavu prema kom je Niče (poslednji) metafizičar, a Ničeova filozofija prokretanje platonizma i dovršenje dosadašnje metafizike. Hajdeger je ovu tezu branio tumačenjem prema kom bi dva osnovna pojma Ničeove filozofije „volja za moć“ (*Der Wille zur Macht*) i „večno vraćanje istog“ (*Die ewige Wiederkunft des Gleichen*) trebalo da budu shvaćena kao odgovori na vodeće pitanje tradicionalne filozofije – pitanje o bivstvujućem u celini. *Volja za moć* predstavlja odgovor na pitanje o tome *šta* je bivstvujuće u celini u svom bivstvovanju, a *večno vraćanje istog* govori o tome *da* i na koji *način* bivstvujuće u celini *postoji*. Sa ovakim misaonim rezultatom Hajdegerova destrukcija povesti tradicionalne filozofije odnosno metafizike dobila je svoj poslednji ugaoni kamen i uspostavila jedinstven istorijsko-filozofski interpretativni luk od Parmenida i Heraklita do Ničea.

Međutim, da bi se na pravi način razumeli dometi i granice Hajdegerove interpretacije Ničeove filozofije, neophodno je da se ona razmotri polazeći od samog Hajdegera, i to ne samo od njegove obimne knjige o Ničeu i predavanja iz kojih je ona nastala, nego i počev od osnovne zamisli Hajdegerove filozofije i tekstova u kojima se ona na posebno jasan način eksplicira. Hajdeger već na početku svog tumačenja Ničea, govori o tome kako, najteža misao Ničeovog mišljenja – da se bivstvovanje odnosno volja za moć misli kao večno vraćanje istog – u osnovi sastoji u zahtevu da se bivstvovanje misli kao vreme¹¹. To ne znači, ističe Hajdeger, da se Ničeov pojam volje za moć odnosno njegovo pitanje o bivstvovanju bivstvujućeg posmatra s obzirom na Hajdegerovu prvu glavnu i temeljnu knjigu *Bivstvovanje i vreme*¹², ali ujedno ne isključuje zahtev da se kako Ničeova, tako i Hajdegerova misao i filozofija premere i razjasne s obzirom na „samu stvar“ koja stoji u osnovi zapadne filozofije, pa samim tim i knjige *Bivstvovanje i vreme* (1927) i ideje filozofije koja je u njoj razvijena. Nit vodilja Hajdegerove interpretacije Ničea bi prema tome morala da se traži u onim tekstovima u kojima je sama Hajdegerova filozofija otišla najdalje u razumevanju osnovnog pitanja i same stvari filozofije. Takav tekst predstavljaju Hajdegerova predavanja iz letnjeg semestra 1927. godine pod nazivom *Temeljni problemi fenomenologije* tzv. „nova izrada 3. odeljka I dela „Bivstvovanja i vremena““¹³. U njima je Hajdeger pokušao ne samo da postavi pitanje o smislu bivstvovanja uopšte, nego i da pruži odgovor na ovo temeljno pitanje filozofije, odgovor koji u potpunosti nije pružio u *Bivstvovanju i vremenu*. Osnovna

11 Isto, str. 28.

12 Isto, str. 29.

13 Heidegger, M., *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, Marburger Vorlesung Sommersemester 1927, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, Zweite Auflage 1989, str. 1.

ideja ovog rada sastoji se u tome da se pokaže kako Hajdegerova interpretacija tradicionalne metafizičke teze o tome da ustrojstvu bivstvovanja bivstvujućeg pripadaju *essentia* i *existentia* iz *Temeljnih problema filozofije*, predstavlja ključ za razumevanje osnovne ideje Hajdegerovog tumačenja Ničeove filozofije.

I. PITANJE BIVSTVOVANJA KAO VODEĆE I KAO TEMELJNO PITANJE

Filozofija od svog početka postavlja pitanje bivstvovanja (*Seinsfrage*). Počev od Parmenida, a u razvijenoj formi počev od Aristotela, filozofija pitanje bivstvovanja postavlja u obliku pitanja: šta je bivstvujuće? To je pitanje koje ne pita o ovom ili onom bivstvujućem (*Seiende*), nego o bivstvujućem kao bivstvujućem (*Seiende als Seiende*). Pitanje o bivstvujućem kao takvom ili bivstvujućem po sebi, ujedno je pitanje o bivstvujućem u njegovom bivstvovanju (*Sein*) odnosno pitanje o bivstvovanju bivstvujućeg. Ovo pitanje za Hajdegera predstavlja vodeće pitanje (*Leitfrage*) dosadašnje filozofije¹⁴. Na ovo pitanje, tradicionalna filozofija, počev od antike, pruža i jedan niz odgovora, koji se, uz sve opasnosti simplifikovanja, mogu sažeti na sledeći način: bivstvovanje nekog bivstvujućeg sastoji se u njegovom bivstvu (*Seiendheit*). Međutim, u jezgri vodećeg pitanja o bivstvujućem kao takvom nalazi se do danas još uvek nerazvijeno temeljno pitanje – pitanje o bivstvovanju kao takvom¹⁵.

Dok vodeće pitanje tradicionalne filozofije postavlja pitanje o bivstvujućem kao bivstvujućem odnosno pitanje o bivstvujućem u njegovom bivstvovanju, dotle temeljno pitanje (*Grundfrage*) filozofije, doduše, takodje pita o bivstvovanju bivstvujućeg, ali to više nije samo pitanje o bivstvovanju nekog bivstvujućeg, nego izričito postavljanje pitanja o samom bivstvovanju. Temeljno pitanje se ne sastoji u pitanju o bivstvujućem kao bivstvujućem, nego u pitanje o bivstvovanju kao bivstvovanju. To je pitanje o bivstvovanju u njemu svojstvenom smislu i istini odnosno pitanje o smislu bivstvovanja uopšte. Radi se ispitivanju onoga s obzirom na šta i na temelju čega samo bivstvovanje zadobija svoju razumljivost. Temeljno pitanje je ujedno i pitanje o horizontu razumevanja bivstvovanja, a taj horizont za Hajdegera predstavlja vreme.

Dakle, i vodeće i temeljno pitanje filozofije u osnovi predstavljaju oblike pitanja bivstvovanja. Ipak, dok se u pitanju koje se naziva vodećim pitanjem, pitanje bivstvovanja postavlja i odgovara pre svega s obzirom na bivstvovanje bivstvujućeg koje je u pitanju ispitivano, dotle se putem temeljnog pitanja, pitanje bivstvovanja postavlja upravo kao pitanje o bivstvovanja kao takvom. Međutim, vodeće i temeljno pitanje ne razlikuju se međusobno na takav način da između njih nema nikakve veze. Naprotiv, pitanje bivstvovanja kao temeljno pitanje, s jedne strane, uzdrma i dovodi u pitanje pitanje bivstvovanja kao vodeće pitanje, ali ga, s druge strane, u meri sopstvenog razvijanja i odgovaranja, osigurava i utemeljuje.

14 Heidegger, M., Nietzsche I, str. 12.

15 Isto, str. 13.

Za Hajdegera pojmovni par vodećeg i temeljnog pitanja filozofije od samog početka predstavlja polazište tumačenja Ničeove filozofije. Oba Ničeova temeljna učenja, učenje o „volji za moć“ i učenje o „večnom vraćanju istog“ predstavljaju odgovore na pitanje bivstvovanja, koje je u skladu s tradicijom shvaćeno i razvijeno kao vodeće pitanje o tome šta je bivstvjuće. I volja za moć i večno vraćanje predstavljaju dva odgovora na pitanje o bivstvjućem kao bivstvjućem. Volja za moć kao pojam eksplicira temeljnu crtu bivstvjućeg kao takvog, drugim rečima, bivstvjuće kao bivstvjuće u svom bivstvovanju je volja za moć¹⁶. S druge strane, odgovor na pitanje: šta je i na koji način postoji volja za moć kao temeljni karakter bivstvjućeg, glasi: ona je večno vraćanje istog¹⁷.

II. VOLJA ZA MOĆ KAO ŠTA – BIVSTVOVANJA I VEČNO VRAĆANJE ISTOG KAO DA – BIVSTVOVANJA

Premda sa ovim pretpostavkama Hajdeger započinje misaoni susret sa Ničeom, ipak do kristalizacije prirode njegovog tumačenja Ničeove filozofije dolazi tek pred kraj prvog toma knjige *Niče*. Naime, Ničeov temeljni metafizički stav, smatra Hajdeger, može da bude u dovoljnoj meri objašnjen samo ukoliko se uzme u obzir Ničeov odgovor kako na pitanje o ustrojstvu bivstvovanja bivstvjućeg, tako i odgovor na pitanje o načinu bivstvovanja bivstvjućeg. Razmotrimo jedan pasus Hajdegerovog teksta koji u velikoj meri rasvetljava do tada predjeni misaoni put. „Mi sada znamo“ ističe Hajdeger „da je Niče u pogledu bivstvjućeg dao dva odgovora: bivstvjuće u celini je volja za moć; i bivstvjuće u celini je večno vraćanje istog. Ipak do sada filozofsko izlaganje Ničeove filozofije nije bilo u stanju da ova dva istovremena odgovora pojmi kao odgovore i to kao nužno međusobno pripadajuće odgovore, jer oni nisu poznavali međusobno pripadajuće pitanje tj. oni nisu istinski razvijeni iz punog sklopa vodećeg pitanja. Pridjemo li naprotiv odgovorima počev od razvijenog vodećeg pitanja, onda se pokazuje: u oba glavna stava – bivstvjuće u celini je volja za moć i: bivstvjuće u celini je večno vraćanje istog, ono „je“ u svakom slučaju govori nešto drugo. Bivstvjuće u celini „jeste“ volja za moć, znači: bivstvjuće kao takvo ima ustrojstvo onoga, što Niče određuje kao volju za moć. A: bivstvjuće u celini „je“ večno vraćanje istog, znači: bivstvjuće u celini je kao bivstvjuće na način večnog vraćanja istog. Određenje „volje za moć“ pruža odgovor na pitanje o bivstvjućem *s obzirom na njegovo ustrojstvo*; određenje „večno vraćanje istog“ daje odgovor na pitanje o bivstvjućem *s obzirom na način bivstvovanja*. *Ustrojstvo i način da bude pripadaju međutim zajedno kao određenja bivstva bivstvjućeg*“¹⁸.

Prihvatimo li ovakvo Hajdegerovo tumačenje, onda se mora prihvatiti i njegov stav kako je potpuno pogrešno da se volja za moć i večno vraćanje istog međusobno su-

16 Isto, str. 26.

17 Isto, str. 27.

18 Isto, str. 463-464.

protstavljaju ili da se kao metafizička odredjenja bivstvujućeg međusobno odvajaju. Misaoni zadatak sastoji se, naprotiv, u tome, da se ovi pojmovi zahvate u njihovoj međusobnoj pripadnosti i upućenosti. Međutim, međusobna upućenost učenja o volji za moć i učenja o večnom vraćanju istog, mora da se misli iz međusobne pripadnosti dva osnovna odredjenja bivstvujućeg: njegovog ustrojstva i njegovog načina bivstvovanja. Pri čemu, naglašava Hajdeger, ustrojstvo bivstvovanja bivstvujućeg zahteva vezu sa načinom bivstvovanja, dok s druge strane, način bivstvovanja predstavlja unutrašnji temelj ustrojstva bivstvovanja¹⁹.

Međutim, pre nego što, eventualno, pristupi rasvetljavanju misaone pozadine povezanosti između načina i ustrojstva bivstvovanja, Hajdegeru je stalo do toga da pokaže, kako tradicionalni filozofski odgovori na vodeće pitanje filozofije, dati od strane Parmenida i Heraklita, stoje, makar i preokrenuti, u osnovi Ničeovih temeljnih stavova. Parmenidov odgovor da bivstvujuće jeste i stav prema kom bivstvovanje znači postojanost i prisutnost odnosno večnu sadašnjost, s jedne strane, i Heraklitov odgovor da bivstvujuće nastaje/postaje, što znači da se bivstvovanje bivstvujućeg sastoji u stalnom razvijanju, nastajanju (Werden), ali i raspadanju, predstavljaju misaone koncepcije koje Niče pokušava da poveže u svojoj filozofiji.

Niče, prema Hajdegerovom tumačenju, tvrdi kako se bivstvujuće kao nešto utvrđeno i postojano upravo sastoji u stalnom stvaranju i razaranju²⁰. Bivstvujuće nije ujedno i utvrđenost i postojanost, s jedne, i stvaranje i razaranje, s druge strane, kao da ovi momenti bivstvujućeg uopšte i mogu da budu povezani u nekom spoljašnjem smislu. Bivstvujuće je naprotiv u svom bivstvovanju pod uticajem postojanog stvaranja (nastajanja) koje zahteva da na kraju procesa stvaranja bivstvujuće postane nešto što je utvrđeno i postojano. Bivstvujuće samo posredstvom jednog trenutka (stvaranja) može i mora da bude prevazidjeno kao nešto što se stvara i da kao nešto utvrđeno bude stabilizovano kao rezultat stvaranja i kao nešto što na osnovu stvaranja može da bude objašnjeno. Suština bivstvujućeg sastoji se u nastajanju, ali ono što nastaje bi sa svoje strane na kraju procesa nastajanja trebalo da postoji i poseduje bivstvovanje. Bivstvujuće kao ono što nastaje bazirano je na temeljnoj misli prema kojoj ono što jeste nastaje i nastajući jeste²¹.

Hajdeger se, kao na dokaz ispravnosti svoje interpretacije, poziva na poglavlje br. 617 pod nazivom „Rekapitulacija“ iz *Volje za moć*, a koje otpočinje stavom: „Onom što nastaje utisnuti karakter bivstvovanja – to je najviša volja za moć“²². Prema Hajdegeru u ovom stavu se ne radi se o tome da se „nastajanje kao nepostojano – jer to je mišljeno – ostaviti po strani i zameni putem bivstvujućeg kao postojanog; nego znači: nastajanje tako oblikovati do bivstvujućeg, da ono (bivstvujuće) kao nastajuće ostane sačuvano i ima opstoj tj. *jeste*“²³. Najviša volja za moć se najčistije pokazuje u svojoj suštini upravo kroz to utiskivanje/iskivanje onoga što nastaje i njegovog pretvaranja u bivstvujuće.

19 Isto, str. 464.

20 Isto, str. 465.

21 Isto, str. 466.

22 Upor. Nietzsche, F., *Volja za moć*, Mladost, Zagreb, 1988., str. 298.

23 Heidegger, N., *Nietzsche I*, str. 466.

Utiskivanje, iskivanje (Umprägen) se sastoji u tome što ono što nastaje biva smešteno u svoje najviše mogućnosti i na taj način doseže svoju postojanost, opstoj (Bestand) odnosno svoje bivstvovanje. Oblikovanje bivstvujućeg u njegovom nastajanju je stvaranje²⁴. Stvaranje je, pak, kao upućivanje preko sebe samog, prema svojoj unutrašnjoj biti, stajanje u trenutku (Augenblick) odluke (Entscheidung). U trenutku stvaranja ono dosadašnje i ono što je dato, projektuje se s obzirom na ono što je zadato, na taj način se izdiže i biva očuvano. Trenutnost stvaranja, nastavlja svoje tumačenje Hajdeger, predstavlja suštinu onog što je stvarno. Najveću oštrinu i domet stvaranje doseže u trenutku večnosti vraćanja istog²⁵. Na ovaj način Hajdeger uspostavlja unutrašnju vezu između volje za moć i večnog vraćanja istog: iskivanje i oblikovanje bivstvujućeg od onoga što nastaje – volja za moć u svom najvišem obliku – je prema svojoj najdubljoj suštini trenutak tj. večno vraćanje istog²⁶. Volja za moć kao *ustrojstvo* bivstvujućeg jeste samo na temelju *načina* na koji volja jeste, a s obzirom na način na koji jeste, volja za moć se projektuje u bivstvujuće u celini. Zbog toga bi osnovnu ideju Ničeove filozofije i trebalo razumeti u sledećem stavu, čijem je razjašnjavanju u osnovi posvećen osnovni tok Hajdegerove interpretacije: *Volja za moć je prema svojoj suštini i svojoj unutrašnjoj mogućnosti večno vraćanje istog*²⁷.

Drugi Ničeov stav iz poglavlja „Rekapitulacija“, koji glasi „To, da se sve vraća, je najekstremnije *približavanje sveta nastajanja onom bivstvovanja: – vrhunac posmatranja*“²⁸. Prema Hajdegerovom mišljenju ovaj stav na jasan i nedvosmislen način potvrđuje, prvo, da je misao svih misli Ničeove filozofije misao o večnom vraćanju istog, i pored toga što se ponekad čini da je to misao o volji za moć; i s druge strane, a što je važnije za kontekst našeg istraživanja, obe Ničeove misli u njihovoj međusobnoj pripadnosti i jedinstvu pokušavaju da pomire obe osnovne misli grčkog početka filozofije: misao o bivstvujućem kao nastajanju i misao o bivstvujućem kao postojanosti²⁹.

Tako su tumačenja iz prvog toma knjige o Ničeou, ističe sam Hajdeger, sledila uvid u unutrašnje jedinstvo dva osnovna učenja Ničeove filozofije: učenja o volji za moć i učenja o večnom vraćanju istog. Rezultat, uslovno rečeno, prvog dela Hajdegerove interpretacije Ničea, sastoji se u uvidu da *volja za moć* čini *šta-bivstvovanja*, a *večno vraćanje istog da-bivstvovanja* bivstvujućeg u celini. Međutim, tek utemeljenje razlikovanja *šta* – i *da* – *bivstvovanja*, a time i razlikovanja temeljnih određenja bivstvujućeg u celini, koja su kod Ničea shvaćena kao volja za moć i kao večno vraćanje istog, omogućilo bi da se zadobije misaona pozadina Hajdegerovog tumačenja Ničeove filozofije i njegove teze o tome da Niče predstavlja metafizičkog mislioca. Uputstvo o tome u kom pravcu bi trebalo tražiti misaonu pozadinu za razumevanje Hajdegerove interpretacije Ničea pružaju dve Hajdegerove rečenice s početka drugog toma knjige o Ničeou, kojima se okrećemo u narednom delu rada.

24 Isto, str. 466.

25 Isto, str. 467.

26 Isto, str. 467.

27 Isto, str. 467.

28 Upor. Nietzsche, F., Volja za moć, str. 298.

29 Heidegger, M., Nietzsche I, str. 468.

III. BIVSTVOVANJU BIVSTVUJUĆEG PRIPADAJU ŠTASTVO (*ESSENTIA*) I POSTOJANJE (*EXISTENTIA*)

„Večno vraćanje istog i volja za moć su unapred pojmljeni kao temeljna odredjenja bivstvjućeg u celini i kao takvog, i to volja za moć kao konačni povetni oblik *šta-bivstvovanja*, a večno vraćanje istog kao konačni povetni oblik *da-bivstvovanja*. Nužnost, da se ovo razlikovanje utemelji, je doduše saznata i predstavljena u jednom (neobjavljenom) predavanju iz 1927. Godine³⁰. U ovim rečenicama se upućuje na problem koji bi trebalo rešiti da bi se Hajdegerova osnovna interpretativna teza u tumačenju Ničea u potpunosti razumela i eventualno prihvatila ili odbacila. Takodje, Hajdeger upućuje na tekst u kom je on sam pokušao da, barem u izvesnoj meri, položi računa o razlici između šta i da bivstvovanja.

Radi se o već pomenutim Hajdegerovim predavanjima iz letnjeg semestra 1927. godine pod naslovom *Temeljni problemi fenomenologije*. Ova predavanja predstavljaju novu izradu (nikad objavljenog) 3. odseka I dela *Bivstvovanja i vremena*. Zadatak ovih predavanja sastojao se u tome da se odgovori na temeljno pitanje filozofije – pitanje o smislu bivstvovanja uopšte. Predavanja započinju opsežnom istorijsko-filozofskom raspravom tradicionalnih metafizičkih teza o bivstvovanju bivstvjućeg. Hajdeger je ispitao četiri tradicionalne metafizičke teze i pokušao da preko tih teza oljušti (*herausschälen*) četiri temeljna (hermeneutičko-fenomenološka) problema, koji bi u svom jedinstvu trebalo da predstavljaju odgovor na pitanje o smislu bivstvovanja uopšte³¹.

Četiri metafizičke teze o bivstvovanju su: Kantova teza da bivstvovanje nije realan predikat, zatim teza srednjevekovne ontologije koja se u osnovi vraća i referiše na Aristotela i prema kojoj ustrojstvu bivstvovanja nekog bivstvjućeg pripadaju štastvo (*essentia*) i postojanje (*existentia*), nadalje, teza novovekovne ontologije o tome da su temeljni načini bivstvovanja bivstvovanje prirode (*res extensa*) i bivstvovanje duha (*res cogitans*) i, najzad, teza logike, shvaćene u najširem smislu, kako se svo bivstvjuće može, ne narušavajući njegov svagdašnji način bivstvovanja, izreći putem kopule „je“ – teza o bivstvovanju kopule³².

Druga metafizička teza govori o tome kako ustrojstvu bivstvovanja nekog bivstvjućeg pripadaju šta i da bivstvovanja, esencija i egzistencija, suština i postojanje. Problem koji se prema Hajdegerovom mišljenju krije u drugoj metafizičkoj tezi je problem artikulacije bivstvovanja. Hajdeger smatra da srednjevekovna teza mora da se modifikuje i ograniči u tom smislu što bi se pokazalo kako različita bivstvjuća zahtevaju različitu artikulaciju šta i kako njihovog bivstvovanja. Štastvo i način bivstvovanja zahtevaju različitu artikulaciju za svako bivstvjuće, a posebno se to mora imati u vidu za čoveka, za bivstvjuće koje smo mi sami.

Ničeova filozofija samorazumljivo prihvata i propušta da tematizuje razlikovanje između suštine i postojanja, a u narednom misaonom koraku međusobni odnos esen-

30 Heidegger, M., *Nietzsche II*, str. 14.

31 Heidegger, M., *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, str. 1.

32 Isto, str. 20.

cije i egzistencije u bivstvovanju bivstvujućeg shvata po modelu prema kom suštini nekog bivstvujućeg pridolazi ili ne pridolazi egzistencija; egzistencija koja na taj način, one u suštini položene mogućnosti dovodi do njihovog postojanja. Ovakvo shvatanje odnosa suštine i postojanja omogućava da se Ničeova filozofija shvati kao prevazilaženje i preokretanje metafizike. U tom smislu Hajdeger kaže: „ovo prevazilaženje metafizike, tj. njena promena u poslednji mogući oblik, mora onda takodje da odgovara ostavljanju po strani onog razlikovanje između šta-bivstvovanja i da-bivstvovanja koje *ostaje nemišljenjo*. Šta-bivstvovanje (volja za moć) nije neko „po sebi“, kom od prilike do prilike pripada da-bivstvovanje.“³³

Ukoliko bismo, polazeći od Hajdegerovih izvodjenja iz *Temeljnih problema fenomenologije*, najpre, mogli da pokažemo u čemu se sastoji misaoni horizont na kom počiva tradicionalno filozofsko razlikovanje između esencije i egzistencije, i ukoliko bi nam, s druge strane, pošlo za rukom da, barem u izvesnoj meri, pokažemo na koji način sam Hajdeger predlaže u kako bi trebalo ograničiti i modifikovati tezu o tome da ustrojstvu bivstvovanja bivstvujućeg pripadaju *essentia* i *existentia*, dosegli bismo misaono područje počev od kog Hajdegerovo suprotstavljanje sa „samom stvari“ Ničeovog mišljenja omogućava da razumemo motive, domete i granice njegovog tumačenja Ničea.

Šta to, pita se Hajdeger, lebdi pred našim razumevanjem bivstvovanja bivstvujućeg prilikom oblikovanja pojmova *essentia* i *existentia*?³⁴ Ne samo pojam *essentia*-e, nego svi pojmovi koji mogu da se uračunaju u *essentia* kao što su, navodi Hajdeger, *quidditas*, *natura*, *definitio*, *forma*, moraju da se učine razumljivim iz horizonta proizvodnog odnošenja, odnošenja u kom se nešto pravi. Pravljenje (Herstellen), proizvodnja, često shvaćena prema jednostavnom zanatskom modelu, stoji u osnovi razumevanja pojma suštine³⁵. Medjutim, ne samo pojam suštine, *essentia*-e, nego i drugi osnovni pojam *existentia*-e potiču iz razumevanja bivstvovanja koje bivstvujućeg shvata prema modelu ostvarivanja, odnosno s obzirom na proizvodno odnošenje koje stoji u osnovi ostvarivanju, realizaciji nečega³⁶. S druge strane, horizont proizvodnje, nije jedini horizont za razumevanje i interpretaciju pojmova *essentia*-e i *existentia*-e³⁷. Naime, svakom oblikovanju i utiskivanju/iskivanju bivstvujućeg, pripada neki pogled i tom pogledu izložen izgled (Aussehen) bivstvujućeg. Da bi bivstvujuće bilo proizvedeno neophodno je da se na neki način prethodno raspolaze njegovom suštinom u čistom posmatranju (Betrachten) te suštine. Za Grke se pristup bivstvujućem, a samim tim i način na koji nam je bivstvujuće dato, sastoji u opažanju, u prethodnom opažajućem pronalaženju (anschauende Vorfinden) i opažajućem razabiranju (anschauende Vernehmen) bivstvujućeg. Hajdeger cilja na grčke izraze *aisthesis* i *noesis* koji su merodavni za filozofiju, u najmanju ruku, od Parmenida do Kanta³⁸.

33 Heidegger, M., Nietzsche II, str. 16.

34 Heidegger, M., Die Grundprobleme der Phänomenologie, str. 144.

35 Isto, str. 143.

36 Isto, str. 147.

37 Isto, str. 153.

38 Isto, str. 154.

Drugim rečima, dva su misaona horizonta bivstvovanja bivstvujućeg, horizont proizvodnje i horizont neposrednog čulnog opažanja nečega u njegovoj telesnoj datosti, presudna za razumevanje bivstvujućeg u skladu sa modelu prema kom se ustrojstvo bivstvovanja bivstvujućeg artikuliše s obzirom na esenciju i egzistenciju. Svako bivstvujuće se u svojoj suštini razume prema modelu proizvodnje odnosno pravljenja. Suština nečega se zbilja poznaje, samo ukoliko na osnovu znanja o tome *šta* jeste neko bivstvujuće – ono može da bude proizvedeno. Raspolaganje suštinom odnosno onim šta nešto jeste, omogućava da se putem proizvodnje nekom bivstvujućem pribavi egzistencija odnosno postojanje. S druge strane istinski način na koji nam je bivstvujuće prema svojoj suštini dato u svom postojanju, sastoji se u opažanju. Horizont opažanja i model neposredne telesne datosti bivstvujućeg, prema kom nam je bivstvujuće dato ukoliko se može opaziti i na taj način misliti, predstavljaju ono *s obzirom na šta* se razume egzistencija. Istinska egzistencija se sastoji u telesno-materijalnom postojanju koje se opaža i kao opaženo misli.

Međutim, ne samo shvatanje suštine prema horizontu proizvodnje, nego i shvatanje postojanja kao načina datosti posredstvom opažanja, objedinjeni su, sažeti i povezani s obzirom na shvatanje bivstvovanja bivstvujućeg prema modelu prisustva (*Anwesen*) i prisutnosti (*Anwesenheit*). Naime, ono što se proizvodi, doseže svoju punu suštinu u određenom trenutku kada stupi u egzistenciju i dosegne neposrednu opažajnu datost. Takođe, ono što nam je dato u opažanju na povlašćen i izuzetan način jeste ono što se nalazi u prezenciji sadašnjeg trenutka. Povlačenost horizonta prisustvovanja i shvatanja bivstvujućeg prema modelu prisutnosti u sadašnjem trenutku, omogućava da se shvati unutrašnja sprega horizonta proizvodnje i horizonta opažanja. Horizont prisutnosti bivstvujućeg u sadašnjem trenutku, predstavlja misaonu pozadinu s obzirom na koju se bivstvujuće u svom bivstvovanju (prisustvovanju) shvata prema svojoj *suštini* (koja se u proizvodnji realizuje u trenutku u kom bivstvujuće nastaje) i *postojanju* (koje nije ništa drugo do način datosti opažanja u sadašnjem trenutku).

Hajdeger, recimo i to, ovakvo razumevanje artikulacije bivstvovanja bivstvujućeg, smatra osnovnom postavkom zapadne filozofije odnosno metafizike, i u tom smislu ga pripisuje i Niče, jer kako kaže „Anti-metafizika i preokretanje metafizike, ali takodje potvrđivanje dosadašnje metafizike su jedno jedino (stalno) kretanje dugoročno dešavajućeg ispuštanja izostavljanja bivstvovanja samog“³⁹. Niče, koji doduše, prokreće osnovne ideje zapadne filozofije, ipak ostaje u misaonom okviru koji je dat na samom početku tog mišljenja. Hajdegerova tumačenja Ničeove filozofije dobijaju na plauzibilnosti samo ukoliko uverljivo pokazuju kako je za Niče ne samo relevantno razlikovanje *essentia*-e i *existentia*-e, nego i horizonti proizvodnje, opažanja i prisustvovanja koji su presudni za artikulaciju i razumevanje *essentia*-e i *existentia*-e. Tek takav interpretativni zahvat Hajdegeru omogućava da se u Ničeovoj sintezi večnog vraćanja istog i volje za moć zapravo vidi sinteza Heraklitovog shvatanja bivstvujućeg kao stalne promene i nastajanja i Parmenidovog shvatanja bivstvujućeg kao stalnog, nepromenljivog i postojanog. S druge strane, postavlja se pitanje, ne samo na koji način Hajdeger

(negativno) razume metafizičku tezu o tome kako ustrojstvu bivstvovanja bivstvujućeg pripadaju *essentia* i *existentia*, zajedno sa pripadajućim horizontima proizvodnje, opažanja i prisustvovanja, nego i u čemu se sastoji njegovo (pozitivno) razumevanje ove teze i zahtev da se razlikovanje *essentia*-e i *existentia*-e ograniči i modifikuje.

Hajdegerova osnovna ideja o tome, kako bi trebalo ograničiti i modifikovati tradicionalno shvatanje i razlikovanje esencije i egzistencije, na uzoran način je artikulisana u sledećem pasusu *Temeljnih problema fenomenologije*: „Već sirovo posmatranje pokazuje: Bivstvujuće, koje smo mi sami, tubivstvovanje, uopšte se ne može *zapatiti* s pitanjem *šta* je to? Ovom bivstvujućem zadobijamo pristup samo kada pitamo: *ko* je to? Tubivstvovanje nije konstituisano štastvom, nego *kostvom*, ako smemo skovati takav izraz. Odgovor ne daje stvar, već Ja, Ti, Mi. Ali mi s druge strane ipak pitamo: *Šta* je to *Ko* i to *kostvo* tubivstvovanja, – *šta* je *Ko* za razliku od prethodno spomenutoga *Šta* u užem smislu stvarnosti onog postojećeg? Mi nesumnjivo pitamo tako. Ali u tome se potvrđuje ne samo to da se to *Šta*, s kojim pitamo i o suštini *Ko*, očigledno ne poklapa sa *Šta* u smislu štastva. Drugim rečima temeljni pojam *essentia*, štastvo, postaje sasvim problematičan s obzirom na bivstvujuće koje nazivamo tubivstvovanje. Postaje vidljivo nedovoljno fundiranje teze kao univerzalno-ontološke. Ukoliko ona uopšte treba da ima neko ontološko značenje, onda ona zahteva *ograničavanje* i *modifikaciju*. Mora se pozitivno pokazati, u kom smislu se svako bivstvujuće može *zapatiti* prema svom *Šta*, a u kom se smislu bivstvujuće sme upitati kroz *Ko*-pitanje. Tek polazeći otuda komplikuje se problem *distinctio* između *essentia* i *existentia*. On nije samo pitanje odnosa *štastva* i *postojanja*, nego istovremeno pitanje odnosa *kostva* i *egzistencije*, egzistencije shvaćene u našem smislu kao načina bivstvovanja bivstvujućeg, koje smo mi sami. Opštije shvaćeno, teza: svakom bivstvujućem pripadaju *essentia* i *existentia*, naznačava jedino opšti problem artikulacije svakog bivstvujućeg u jedno bivstvujuće, *koje* ono jeste i u *kako* njegovog bivstvovanja.“⁴⁰

Ograničenje metafizičke teze o *essentia* i *existentia* znači da njihovo razlikovanje ne važi jednoznačno za čitavo bivstvujuće. Drugim rečima ne možemo da na isti način za različita bivstvujuća postavimo pitanje o tome šta ona jesu, a zatim i pitanje da li i na koji način ta bivstvujuća jesu to što jesu. Pojednostavljeni model odnosa suštine i postojanja, prema kome se stvar može misliti nezavisno od toga da li i na koji način postoji i za koju se naknadno može postaviti pitanje da li joj pridolazi ili ne pridolazi egzistencija; predstavlja model koji važi za neka, ali svakako ne za sva bivstvujuća. U tom smislu Hajdeger predlaže modifikaciju važenja ove teze koja bi se sastojala u tome, da za svako posebno bivstvujuće, bivstvujuće određene vrste, dolazi do različite artikulacije suštine i postojanja. Ograničenje ove teze znači da ona ne važi naprosto jednoznačno za bivstvujuće u celini. Ograničenje i modifikacija tradicionalne metafizičke teze o esenciji i egzistenciji, govori pre svega o tome, da se kod bivstvujućih ne radi samo o odnosu štastva i postojanja, nego i o odnosu kostva i egzistencije. Radi se o tome da je odnos esencije i egzistencije, upravo kod bivstvujućeg koje smo mi sami, na takav način modifikovan, da u slučaju tubivstvovanja, u pogledu *essentia*-e uopšte

40 Heidegger, M., *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, str. 169, 170.

i ne govorimo u smislu štastva, nego u smislu kostva i satubivstvovanja, a u pogledu *existentia*-e ne mislimo na egzistenciju kao puko postojanje, nego na egzistenciju kao način bivstvovanja tubivstvovanja. Premda Hajdegerovo „pozitivno“ učenje o tome na koji bi način za neke od osnovnih vrsta bivstvujućeg trebalo da budu artikulisani esencija i egzistencija nije dovoljno razvijeno⁴¹, možemo se pouzdati u rekonstrukciju koju pružaju intepretacije F.-V. fon Hermana (F.-W. von Herrmann), koje nam ipak omogućavaju da vidimo u kom smeru je trebalo da ide Hajdegerova filozofija, i to u otklonu prema tradiciji metafizike, pa i u otklonu od preokretanja te tradicije kod Ničea. Hajdegerovo shvatanje o tome na koji način suština u smislu štastva odnosno *essentia*-e i postojanja u smislu načina postojanja odnosno *existentia*-e, moglo bi da se shematski prikaže preko sledeće tabele:

Tabela 1:

Bivstvovanje (Sein), <i>Essentia</i>	Bivstvovanje (Sein), <i>Existentia</i>	Bivstvujuće (Seiende)
Kostvo (Werheit)	Egzistencija (Existenz), Satubivstvovanje (Mitdasein)	Tubivstvovanje (Dasein)
Stvarnost (Dinglichkeit)	Postojanje (Vorhandenheit)	Postojeće (Vorhandene)
Orudjevnost (Bewandtnis)	Priručnost (Zuhandenheit)	Orudje (Zeug)
Štastvo živog bića (Wassheit des lebendigen Seienden)	Život (Leben)	Živo biće (lebendige Seiende)
Štastvo geometrijskih i aritmetičkih odnosa (Wassheit der geometrischen und arithmetischen Verhältnisse)	Opstoj (Bestand)	Geometrijski i aritmetički odnosi (Geometrische und arithmetische Verhältnisse)

Hajdeger polazi od toga da se za svaku vrstu bivstvujućeg moraju da se razlikuju i na drugačiji način artikulišu njegovo štastvo (Wassheit), *essentia* i njegov način bivstvovanja (Seinsweise), *existentia*. Nasuprot univerzalno-ontološkoj tvrdnji srednjovekovne metafizičke teze kako svakom bivstvujućem naprosto pripadaju *essentia* i *existentia*, on polazi, najpre, od toga da suština bivstvujućeg koje smo mi sami, tubivstvovanja (Dasein), ne može da se ispita pitanjem šta jeste, nego pitanjem ko je čovek. *Essentia* bivstvujućeg koje smo mi sami, ako se o njoj još uvek može govoriti u tradicionalnom smislu, sastoji se u kostvu (Werheit) tubivstvovanja. S druge strane, *existentia* tubiv-

41 Isto, str. 14.

stvovanja se sastoji upravo u načinu i strukturi ljudskog samoodnošenja koju Hajdeger imenuje egzistencijom (*Existenz*), ali i satubivstvovanjem (*Mitdasein*) (upor. Tabelu 1). Međutim, ni bivstvovanje tubivstvovanju nesaobraznog bivstvjućeg se ne artikulira naprosto preko navodjenja njegovog *šta* u smislu *štagstva* i pitanja da li toj suštini pridolazi ili ne pridolazi da-bivstvovanje u jednostavnom smislu postojanja. *Existentia* bivstvjućih koja nisu saobrazna tubivstvovanju, takodje, se ne sastoji u jednakofornom postojanju neke svagda različite suštine⁴². Najpre je neophodno da razlikujemo *essentia*-u i *existentia*-u unutarstvetskog, tubivstvovanju nesaobraznog bivstvjućeg, prema kom se *teorijski* ophodimo kao prema nečemu naprosto postojećem (*Vorhandene*) odnosno postojećoj stvari (*Ding*) kao predmetu iskustva, čiju suštinu razumemo u smislu stvarnosti, stvarstva (*Dinglichkeit*), a egzistenciju u smislu pukog postojanja ili predručnosti (*Vorhandenheit*) i čiste zbilje odnosno stvarnosti (*Wirklichkeit*). S druge strane, ukoliko govorimo o bivstvjućem koje nije saobrazno tubivstvovanju, a prema kom se odnosimo na *predteorijski* način, onda, pre svega, govorimo o bivstvjućem, u smislu orudja (*Zeug*) tako što se njegova suština razume kao svrhovitost (*Bewandtnis*), a njegov način bivstvovanja kao priručnost (*Zuhandenheit*)⁴³. Može se u ovom kontekstu govoriti i o posebnom načinu bivstvovanja i suštini koju poseduje umetničko delo (*Kunstwerk*), koje zadržava međupoložaj između stvari i orudja, zatim o bivstvjućem u smislu živog bića i njegovoj suštini i načinu postojanja, kao i o suštini i načinu postojanja matematičkih odnosno geometrijskih i aritmetičkih odnosa. Radikalno razlikovanje *essentia*-e i *existentia*-e tubivstvovanju saobraznog i tubivstvovanju nesaobraznog bivstvjućeg, ali i razlikovanje suštine i načina postojanja kod bivstvjućih koja nisu saobrazna tubivstvovanju, predstavlja misaonu pozadinu koja u krajnjoj liniji, kao Hajdegerov program, stoji naspram čitave dosadašnje filozofije, pa tako i naspram Ničeovog odredjenja egzistencije i esencije putem pojmova večnog vraćanja i volje za moć.

Smatrano da je na ovaj način, polazeći od *Temeljnih problema fenomenologije*, barem u izvesnoj meri rasvetljena misaona pozadina i osnovna ideja Hajdegerove interpretacije Ničeove filozofije. Za Ničea prema Hajdegerovom tumačenju ostaje nepropitatan okvir pitanja o bivstvjućem kao takvom, kao i horizonti proizvodnje, opažanja i prisustvovanja u odredjivanju bivstvovanja bivstvjućeg, i najzad problem artikulacije bivstvovanja bivstvjućeg u sklopu nepropitanog odnosa *essentia*-e i *existentia*-e. Da li su dometi Hajdegerove interpretacije primereni samoj Ničeovoj filozofiji, i uopšte Ničeovom načinu mišljenja i bogatstvu i stilu pisanja, ostaje otvoreno pitanje. Nesumnjivo je da je Hajdegerovo tumačenje u odredjenom smislu jednostrano. Ono zanemaruje ne samo otkrića i nova rešenja Ničeove filozofije⁴⁴, nego i čitave slojeve i metaforičke nanose njegovog često koliko filozofskog, toliko i literarnog stvaranja. S druge strane, ova jednostranost omogućava da se pojavi do sada neprevaziđen prikaz Ničea kao kla-

42 Von Herrmann, F.-W., Heideggers „Grundprobleme der Phänomenologie“, str. 47.

43 Von Herrmann, F.-W., „Die Frage nach dem Sein als hermeneutische Phänomenologie“ u Große Themen Martin Heideggers. Eine Einführung in sein Denken, (Hg. E. Spaude), Rombach, Freiburg, Zweite Auflage, 1994. str. 18.

44 Figal, G. Nietzsche. Eine philosophische Einführung, str. 37.

sika filozofije i filozofa koji kao retko koji od klasika u koje ga svrstava Hajdeger, zna šta je i u čemu se sastoji filozofija i filozofiranje. Hajdegerova filozofska interpretacija Ničea tako, s jedne strane, indirektno pokazuje šta je sve zanemareno u Ničeovom stvaralaštvu, ali, s druge strane, na radikalni i direktan način omogućava da se sagledaju unutrašnje pretpostavke ne samo Ničeove, nego i sopstvene Hajdegerove filozofije, pa i Zapadnog mišljenja u celini – radi se o razlikovanju *essentia*-e i *existentia*-e koje počiva na dva odnosno tri horizonta razumevanja bivstvovanja: horizontu pravljenja/proizvodnje, horizontu opažanja/mišljenja i horizontu prisustvovanja.

LITERATURA

Babich, B., „Poesie, Eros und Denken bei Nietzsche und Heidegger. Heideggers Nietzsche- Interpretation aus der Sicht der Nietzsche-Forschung“ u *Heidegger und Nietzsche*, (Hg. A. Denker, M. Heinz, J. Sallis, B. Vedder, H. Zaborowski), Karl Alber, Freiburg/München, 2005. Str. 239-264.

Djurić, M., *Niče i metafizika*, Službeni list SRJ, Tersit, Beograd, 1997.

Djurić, M., *Putevi ka Ničeu. Prilozi filozofiji budućnosti*, Srpska književna zadruga, 1992.

Figal, G., *Nietzsche. Eine philosophische Einführung*, Philipp Reclam, Stuttgart, 2001.

Heidegger, M., *Sein und Zeit*, Max Niemeyer, Tübingen, Achtzente Auflage, 2001

Heidegger, M., *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, Marburger Vorlesung Sommersemester 1927, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, Zweite Auflage 1989.

Heidegger, M., *Nietzsche I, II*, Günther Neske, Pfullingen, Fünfte Auflage, 1989.

Von Herrmann, F.-W., *Heideggers „Grundprobleme der Phänomenologie“. Zur „Zweiten Hälfte“ von „Sein und Zeit“*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1991.

Von Herrmann, F.-W., „Die Frage nach dem Sein als hermeneutische Phänomenologie“, u *Große Themen Martin Heideggers. Eine Einführung in sein Denken*, (Hg. E. Spaude), Rombach, Freiburg, Zweite Auflage, 1994. Str. 11-30.

Nietzsche, F., *Volja za moć*, Mladost, Zagreb, 1988.

Powell, J. L., „Die Nietzsche-Vorlesungen im Rahmen des Denkweges Martin Heideggers“ u *Heidegger und Nietzsche*, (Hg. A. Denker, M. Heinz, J. Sallis, B. Vedder, H. Zaborowski), Karl Alber, Freiburg/München, 2005. Str. 117-131

NEBOJŠA GRUBOR
Faculty of Philosophy, Belgrade

WILL TO POWER AS *ESSENTIA* AND ETERNAL RECURRENCE
OF THE SAME AS *EXISTENTIA*.
THE BASIC IDEA OF HEIDEGGER'S NIETZSCHE-INTERPRETATION

Abstract: In this article, on the base of Heidegger's lecture *The Basic Problems of Phenomenology* (1927), I will consider Heidegger's interpretation of meaning of Nietzsche's fundamental concepts of „will to power“ and „eternal recurrence of the same“ in terms of a traditional metaphysical conception of essence and existence. Heidegger's interpretative reduction of the will to power to essence and eternal recurrence of the same to existence, must be understood on the base of his interpretation of traditional metaphysical thesis, that beings in their Being are articulated in the sens of *essentia* and *existentia*. Heidegger's effort that this metaphysical thesis must be modified for different kinds of being is the key for understanding why for Heidegger Nietzsche is one metaphysical Thinker.

Keywords: essence, existence, being, will to power, eternal recurrence of the same, Heidegger, Nietzsche

